

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ षष्ठमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके षष्ठः प्रपाठकः ॥

अनु॑म॒त्यै पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पति। ये प्र॒त्यश्चः॒
शम्या॑या अव॒शीय॑न्ते। तन्नैर्ऋ॑तमेक॑कपालम्। इ॒यं वा
अनु॑मतिः। इ॒यं नि॒र्ऋतिः॑। नैर्ऋ॑तेन॒ पूर्वे॑ण प्रच॑रति।
पा॒प्मान॑मे॒व नि॒र्ऋतिं॑ पूर्वा॑ नि॒रव॑दयते। एक॑कपालो भवति।
एक॑धै॒व नि॒र्ऋतिं॑ नि॒रव॑दयते। यदहु॑त्वा गा॒र्हप॑त्य ई॒युः॥१॥

रु॒द्रो भू॒त्वाऽग्नि॑र॒नूत्थाय॑। अ॒ध्व॒र्युं च॒ यज॑मानं च ह॒न्यात्।
वी॒हि स्वा॒हाऽऽहु॑तिं जुषा॒ण इत्या॑ह। आहु॑त्यै॒वैनं॑ शमयति।
ना॒र्तिमा॑र्च्छ॒त्यध्व॑र्युर्न यज॑मानः। ए॒कोल्मु॑केन॒ यन्ति॑। तद्धि
नि॒र्ऋत्यै॑ भा॒गधे॑यम्। इ॒मान्दि॑शं॒ यन्ति॑। ए॒षा वै नि॒र्ऋत्यै॑
दिक्। स्वा॒यामे॒व दि॒शि नि॒र्ऋतिं॑ नि॒रव॑दयते॥२॥

स्व॑कृ॒त इ॒रिणे॑ जुहोति प्र॒दरे॑ वा॑। ए॒तद्वै नि॒र्ऋत्या॑
आ॒यत॑नम्। स्व ए॒वाय॑त॒ने नि॒र्ऋतिं॑ नि॒रव॑दयते। ए॒ष
तै॑ नि॒र्ऋते॑ भा॒ग इत्या॑ह। नि॒र्दि॑शत्यै॒वैनाना॑म्। भू॒ते

हविष्मत्यसीत्याह। भूतिमेवोपावर्तते। मुञ्चेमम९हंस
इत्याह। अ९हंस एवैनं मुञ्चति। अङ्गुष्ठाभ्यां जुहोति॥३॥

अन्त एव निर्ऋतिं निरवदयते। कृष्णं वासः कृष्णातूषं
दक्षिणा। एतद्वै निर्ऋत्यै रूपम्। रूपेणैव निर्ऋतिं
निरवदयते। अप्रतीक्षमायन्ति। निर्ऋत्या अन्तर्हित्यै।
स्वाहा नमो य इदं चकारेति पुनरेत्य गार्हपत्ये जुहोति।
आहुत्यैव नमस्यन्तो गार्हपत्यमुपावर्तन्ते। आनुमतेन
प्रचरति। इयं वा अनुमतिः॥४॥

इयमेवास्मै राज्यमनु मन्यते। धेनुर्दक्षिणा। इमामेव
धेनुं कुरुते। आदित्यं चरुं निर्वपति। उभयीष्वेव
प्रजास्वभिषिच्यते। दैवीषु च मानुषीषु च। वरो दक्षिणा।
वरो हि राज्य९ समृद्धौ। आग्नावैष्णवमेकादशकपालं
निर्वपति। अग्निः सर्वा देवताः॥५॥

विष्णुर्यज्ञः। देवताश्चैव यज्ञं चाव रुन्धे। वामनो वही
दक्षिणा। यद्वही। तेनाग्नेयः। यद्वामनः। तेन वैष्णवः समृद्धौ।
अग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपति। अग्नीषोमाभ्यां
वा इन्द्रो वृत्रमहन्निति। यदग्नीषोमीयमेकादशकपालं

निर्वपति॥६॥

वारत्रघ्नमेव विजित्यै। हिरण्यं दक्षिणा समृद्धौ। इन्द्रो
वृत्रं हत्वा। देवताभिश्चेन्द्रियेण च व्यार्ध्यत। स
एतमैन्द्राग्रमेकादशकपालमपश्यत्। तन्निरवपत्। तेन वै स
देवताश्चेन्द्रियं चावारुन्ध। यदैन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्वपति।
देवताश्चैव तेनैन्द्रियं च यजमानोऽवरुन्धे। ऋषभो वही
दक्षिणा॥७॥

यद्वही। तेनाग्नेयः। यदृषभः। तेनैन्द्रः समृद्धौ।
आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति। ऐन्द्रं दधि। यदाग्नेयो
भवति। अग्निर्वै यज्ञमुखम्। यज्ञमुखमेवर्द्धि पुरस्ताद्धत्ते।
यदैन्द्रं दधि॥८॥

इन्द्रियमेवावरुन्धे। ऋषभो वही दक्षिणा। यद्वही।
तेनाग्नेयः। यदृषभः। तेनैन्द्रः समृद्धौ। यावतीर्वै प्रजा
ओषधीनामहुतानामाश्नन्। ताः पराऽभवन्। आग्रयणं
भवति हुताद्याय। यजमानस्यापराभावाय॥९॥

देवा वा ओषधीष्वजिमयुः। ता इन्द्राग्नी उदजयताम्।
तावेतमैन्द्राग्रं द्वादशकपालं निर्वृणाताम्। यदैन्द्राग्नौ

भवत्युज्जित्यै। द्वादशकपालो भवति। द्वादश मासाः
संवत्सरः। संवत्सरेणैवास्मा अन्नमवरुन्धे। वैश्वदेव-
श्चरुर्भवति। वैश्वदेवं वा अन्नम्। अन्नमेवास्मै स्वदयति॥१०॥

प्रथमजो वत्सो दक्षिणा समृद्धौ। सौम्यः श्यामाकं चरुं
निर्वपति। सोमो वा अकृष्टपच्यस्य राजा। अकृष्टपच्यमेवास्मै
स्वदयति। वासो दक्षिणा। सौम्यः हि देवतया वासः
समृद्धौ। सरस्वत्यै चरुं निर्वपति। सरस्वते चरुम्।
मिथुनमेवाव रुन्धे। मिथुनौ गावौ दक्षिणा समृद्धौ। एति
वा एष यज्ञमुखादध्याः। योऽग्नेर्देवताया एति। अष्टावेतानि
हवीर्षि भवन्ति। अष्टाक्षरा गायत्री। गायत्रौऽग्निः। तेनैव
यज्ञमुखादध्या अग्नेर्देवतायै नैति॥११॥

ईयुर्निर्वदयतेऽङ्गुष्ठाभ्यां जुहोत्यनुमतिर्देवता निर्वपति वही दक्षिणा यदैन्द्रं दध्यपराभावाय
स्वदयति गावौ दक्षिणा समृद्धौ षट्॥ [१]

वैश्वदेवेन वै प्रजापतिः प्रजा असृजत। ताः सृष्टा न
प्राजायन्त। सोऽग्निर्कामयत। अहमिमाः प्रजनयेयमिति। स
प्रजापतये शुचमदधात्। सोऽशोचत्प्रजामिच्छमानः। तस्माद्यं
च प्रजा भुनक्ति यं च न। तावुभौ शोचतः प्रजामिच्छमानौ।

तास्व॒ग्निम॒प्य॑सृजत्। ता अ॒ग्निर॒ध्यै॑त्॥१२॥

सोमो॒ रेतो॑ऽदधात्। स॒वि॒ता प्रा॒ज॒न॒यत्। सर॑स्वती॒
वाच॑मदधात्। पू॒षाऽपो॑षयत्। ते वा ए॒ते त्रिः॑ सं॒व॒त्स॒रस्य॑
प्रयु॑ज्यन्ते। ये दे॒वाः पु॒ष्टि॑पतयः। सं॒व॒त्स॒रो वै प्र॒जाप॑तिः।
सं॒व॒त्स॒रेणै॒वास्मै॑ प्र॒जाः प्रा॒ज॒न॒यत्। ताः प्र॒जा जा॒ता
म॒रुतो॑ऽघ्नन्। अ॒स्मान॑पि न प्रायु॑क्ष॒तेति॑॥१३॥

स ए॒तं प्र॒जाप॑तिर्मा॒रुत॑ꣳ स॒प्तक॑पालमपश्यत्।
तन्नि॑रवपत्। ततो॒ वै प्र॒जाभ्यो॑ऽकल्पत। यन्मा॑रु॒तो
नि॒रु॒प्यते॑। य॒ज्ञस्य॑ क्लृ॒प्त्यै॑। प्र॒जाना॑मघा॒ताय॑। स॒प्तक॑पालो
भव॑ति। स॒प्तग॑णा॒ वै म॒रुतः॑। ग॒ण॒श ए॒वास्मै॑ वि॒शं क॑ल्पयति।
स प्र॒जाप॑तिरशोचत्॥१४॥

याः पूर्वाः॑ प्र॒जा असृ॑क्षि। म॒रुत॑स्ता अ॒वधि॑षुः। क॒थम॑पराः
सृ॒जे॒येति॑। तस्य॑ शु॒ष्मं आ॒ण्डं भू॑तं नि॒रव॑र्तत। तद्व्य॑द॒हरत्।
तद॑पोषयत्। तत्प्रा॒जाय॑त। आ॒ण्डस्य॑ वा ए॒तद्रूप॑म्।
यदा॑मि॒क्षा। यद्व्य॑द्ध॒रति॑॥१५॥

प्र॒जा ए॒व तद्य॑ज॒मानः॑ पोषयति। वै॒श्वदे॒व्यामि॑क्षा
भव॑ति। वै॒श्वदे॒व्यो वै प्र॒जाः। प्र॒जा ए॒वास्मै॑ प्रज॑नयति।

वाजि॑न॒मान॑यति। प्र॒जास्वे॒व प्रजा॑तासु॒ रेतो॑ दधाति।
 द्यावा॑पृथि॒व्यं एक॑कपालो भवति। प्र॒जा ए॒व प्रजा॑ता
 द्यावा॑पृथि॒वीभ्या॑मुभ॒यतः॑ परि॒ गृह्णा॑ति। दे॒वा॒सुराः॑ संय॑त्ता
 आसन्। सोऽग्नि॑रब्रवीत्॥१६॥

माम॑ग्रे॒ यज॑त। मया॒ मुखे॒नासुरा॑ञ्जेष्य॒थेति॑। मां
 द्वि॒तीय॑मिति॒ सोमो॑ऽब्रवीत्। मया॒ राज्ञा॑ जेष्य॒थेति॑। मां
 तृ॒तीय॑मिति॒ सवि॑ता। मया॒ प्रसू॑ता जेष्य॒थेति॑। मां च॑तु॒र्थीमिति॑
 सर॑स्वती। इन्द्रि॒यं वोऽहं॑ धा॒स्यामी॑ति। मां प॑ञ्च॒ममिति॑
 पू॒षा। मया॑ प्रति॒ष्ठया॑ जेष्य॒थेति॑॥१७॥

तैऽग्नि॑ना॒ मुखे॒नासुरा॑नजयन्। सोमे॑न॒ राज्ञा॑। स॒वि॒त्रा
 प्रसू॑ताः। सर॑स्वतीन्द्रि॒यम॑दधात्। पू॒षा प्र॑ति॒ष्ठाऽऽसी॑त्। ततो॑
 वै दे॒वा व्य॑जयन्त। यदे॒तानि॑ ह॒वी॒षि॑ निरु॒प्यन्ते॒ विजि॑त्यै।
 नोत्त॑रवेदिमुप॑वपति। प॒शवो॑ वा उत्त॑रवे॒दिः। अजा॑ता इव
 ह्ये॒तर॑हि॒ प॒शवः॑॥१८॥

ऐ॒दित्य॑शोचद्बु॒द्धर॑त्यब्रवीत्प्रति॒ष्ठया॑ जेष्य॒थेत्ये॒तर॑हि॒ प॒शवः॑॥ [२]

त्रि॒वृ॒द्धर॑हिर्भवति। मा॒ता पि॒ता पु॒त्रः। तदे॒व तन्मि॑थुनम्।
 उ॒ल्बं ग॒र्भो ज॒रायु॑। तदे॒व तन्मि॑थुनम्। त्रे॒धा ब॒र्हिः स॒न्नद्धं॑

भवति। त्रयं इमे लोकाः। एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति। एकधा पुनः सन्नद्धं भवति। एकं इव ह्ययं लोकः॥१९॥

अस्मिन्नेव तेन लोके प्रति तिष्ठति। प्रसुवो भवन्ति। प्रथमजामेव पुष्टिमवरुन्धे। प्रथमजो वृत्सो दक्षिणा समृद्धौ। पृषदाज्यं गृह्णाति। पशवो वै पृषदाज्यम्। पशून्नेवाव रुन्धे। पञ्चगृहीतं भवति। पाङ्गा हि पशवः। बहुरूपं भवति॥२०॥

बहुरूपा हि पशवः समृद्धौ। अग्निं मन्थन्ति। अग्निमुखा वै प्रजापतिः प्रजा असृजत। यदग्निं मन्थन्ति। अग्निमुखा एव तत्प्रजा यजमानः सृजते। नव प्रयाजा इज्यन्ते। नवानूयाजाः। अष्टौ हवींषि। द्वावाघारौ। द्वावाज्यभागौ॥२१॥

त्रिंशत्सम्पद्यन्ते। त्रिंशदक्षरा विराट्। अन्नं विराट्। विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे। यजमानो वा एकंकपालः। तेज आज्यम्। यदेकंकपाल आज्यमानयति। यजमानमेव तेजसा समर्धयति। यजमानो वा एकंकपालः। पशव आज्यम्॥२२॥

यदेकंकपाल आज्यमानयति। यजमानमेव पशुभिः

सम॑र्धयति। यद॒ल्प॑मा॒नये॑त्। अ॒ल्पा॑ ए॒नं प॒शवो॑ भु॒ञ्जन्त॒
 उप॑तिष्ठेरन्। यद्व॒ह्वा॑नये॑त्। ब॒हव॑ ए॒नं प॒शवो॑ऽभु॒ञ्जन्त॒
 उप॑तिष्ठेरन्। ब॒ह्वा॑नीया॒विः पृ॑ष्ठं कुर्यात्। ब॒हव॑ ए॒वैन॑
 प॒शवो॑ भु॒ञ्जन्त॒ उप॑तिष्ठन्ते। यज॑मानो वा ए॒क॑कपालः।
 यदे॒क॑कपालस्याव॒द्येत्॥ २३॥

यज॑मानस्याव॒द्येत्। उ॒द्वा मा॒द्येद्यज॑मानः। प्र वा॑ मीयेत।
 स॒कृदे॒व हो॑त॒व्यः। स॒कृदि॒व हि सु॑व॒र्गो लो॒कः। हु॒त्वाऽभि॑
 जु॒होति॑। यज॑मानमे॒व सु॑व॒र्गं लो॒कं ग॑मयित्वा। तेज॑सा
 सम॑र्धयति। यज॑मानो वा ए॒क॑कपालः। सु॒व॒र्गो लो॒क
 आ॑हव॒नीयः॥ २४॥

यदे॒क॑कपालमाहव॒नीये॑ जु॒होति॑। यज॑मानमे॒व सु॑व॒र्गं लो॒कं
 ग॑मयति। यद्व॒स्तेन॑ जुहुयात्। सु॒व॒र्गाल्लो॒काद्यज॑मान॒मव॑-
 वि॒ध्येत्। स्रु॒चा जु॒होति॑। सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ सम॑ष्ट्यै।
 यत्प्रा॒ङ्घ्ये॑त। दे॒वलो॒कम॒भिज॑येत्। यद्व॒क्षिणा॑ पि॒तृलो॒कम्।
 यत्प्र॒त्यक्॥ २५॥

रक्षा॑सि य॒ज्ञं ह॑न्युः। यदुद॒ङ्घ्रिः। म॒नुष्य॑लो॒कम॒भिज॑येत्।
 प्र॒ति॒ष्ठितो॑ होत॒व्यः। ए॒क॑कपालं वै प्र॒ति॒तिष्ठ॑न्तं द्यावा॑पृथि॒वी

अनु॑ प्रति॑ तिष्ठतः। द्यावा॑पृथि॒वी ऋ॒तवः॑। ऋ॒तून् य॒ज्ञः। य॒ज्ञं
यज॑मानः। यज॑मानं प्र॒जाः। तस्मा॒त्प्रति॑ष्ठितो होत॒व्यः॥२६॥

वा॒जिनो॑ यजति। अ॒ग्निर्वा॒युः सूर्यः॑। ते वै वा॒जिनः॑। ताने॒व
तद्य॑जति। अथो॒ खल्वा॑हुः। छन्दा॑ंसि वै वा॒जिन इति॑।
तान्ये॒व तद्य॑जति। ऋ॒क्सामे॑ वा इन्द्र॑स्य हरी॑ सोम॒पानौ॑।
तयोः॑ परि॒धय॑ आ॒धानम्॑। वा॒जिनं॑ भाग॒धेयम्॑॥२७॥

यदप्र॑हृत्य परि॒धीं जु॑हुयात्। अ॒न्तरा॑धानाभ्यां घा॒सं
प्रय॑च्छेत्। प्र॒हृत्य॑ परि॒धीं जु॑होति। निरा॑धानाभ्यामे॒व घा॒सं
प्रय॑च्छति। ब॒र्हिषि॑ वि॒षिश्च॒न्वाजि॑न्मा न॑यति। प्र॒जा वै
ब॒र्हिः। रेतो॑ वा॒जिनम्। प्र॒जास्वे॒व रेतो॑ दधाति। स॒मुप॑हूय
भक्ष॑यन्ति। ए॒तत्सो॑मपीथा॒ ह्येते॑। अथो॑ आ॒त्मन्ने॒व रेतो॑ दधते।
यज॑मान उत्त॒मो भ॑क्षयति। प॒शवो॑ वै वा॒जिनम्। यज॑मान
ए॒व प॒शून्प्रति॑ष्ठापयन्ति॥२८॥

लो॒को ब॑हुरूपं भ॑वत्याज्य॒भागौ प॒शव॑ आज्य॒मव॑द्येदा॒हव॑नीयः प्रत्य॑क्तस्मा॒त्प्रति॑ष्ठितो होत॒व्यो
भाग॑धेय॒मेते च॑त्वारि॑ च॥

[३]

प्र॒जाप॑तिः सवि॒ता भू॒त्वा प्र॒जा अ॑सृजत। ता
ए॒नम॑त्य॒मन्य॑न्त। ता अ॑स्मा॒दपा॑क्रामन्। ता वरु॑णो भू॒त्वा

प्रजा वरुणेनाग्राहयत्। ताः प्रजा वरुणगृहीताः। प्रजापतिं
पुनरुपाधावन्नाथमिच्छमानाः। स एतान्प्रजापतिर्वरुण-
प्रघासानपश्यत्। तां निरवपत्। तैर्वै स प्रजा
वरुणपाशादमुञ्चत्। यद्वरुणप्रघासा निरुप्यन्ते॥२९॥

प्रजानामवरुणग्राहाय। तासां दक्षिणो बाहुर्न्यक्त आसीत्।
सव्यः प्रसृतः। स एतां द्वितीयां दक्षिणतो वेदिमुदहन्। ततो
वै स प्रजानां दक्षिणं बाहुं प्रासारयत्। यद्वितीयां दक्षिणतो
वेदिमुद्धन्ति। प्रजानामेव तद्यजमानो दक्षिणं बाहुं प्रसारयति।
तस्माच्चातुर्मास्ययाज्यमुष्मिल्लोक उभयाबाहुः। यज्ञाभिजितुः
ह्यस्य। पृथमात्राद्वेदी असम्भिन्ने भवतः॥३०॥

तस्मात्पृथमात्रं व्यसौ। उत्तरस्यां वेद्यामुत्तरवेदिमुप
वपति। पशवो वा उत्तरवेदिः। पशून्मेवावरुन्धे। अथो
यज्ञपरुषोऽनन्तरित्यै। एतद्ब्राह्मणान्येव पञ्च हवीर्षिः। अथैष
ऐन्द्राग्नो भवति। प्राणापानौ वा एतौ देवानाम्। यदिन्द्राग्नी।
यदैन्द्राग्नो भवति॥३१॥

प्राणापानावेवाव रुन्धे। ओजो बलं वा एतौ देवानाम्।
यदिन्द्राग्नी। यदैन्द्राग्नो भवति। ओजो बलमेवाव रुन्धे।

मा॒रु॒त्यामि॒क्षा भव॑ति। वा॒रु॒ण्यामि॒क्षा॑॥ मे॒षी च॑ मे॒षश्च॑
भव॑तः। मि॒थुना ए॒व प्र॒जा व॑रुणपा॒शान्मु॑ञ्चति। लो॒म॒शौ
भ॑वतो मे॒ध्य॒त्वाय॑॥ ३२॥

श॒मीप॒र्णान्यु॑प॒ वप॑ति। घा॒समे॒वाभ्या॑मपि॒ यच्छ॑ति।
प्र॒जाप॑तिम॒न्नाद्यं॑ नोपा॑नमत्। स ए॒तेन॑ श॒तेध्मे॑न ह॒विषा॒-
ऽन्नाद्य॑मवा॒रुन्धे॑। यत्प॑रः श॒तानि॑ श॒मीप॒र्णानि॑ भव॑न्ति।
अ॒न्नाद्य॑स्याव॑रुद्धौ। सौ॒म्यानि॑ वै क॒रीरा॑णि। सौ॒म्या खलु॑
वा आहु॑तिर्दिवो वृष्टिं च्याव॑यति। यत्क॒रीरा॑णि भव॑न्ति।
सौ॒म्ययै॑वाहु॑त्या दि॒वो वृष्टि॑मव॑रुन्धे। का॒य एक॑कपालो
भव॑ति। प्र॒जानां॑ क॒न्त्वाय॑। प्र॒तिपू॒रुषं॑ क॑रम्भपा॒त्राणि॑ भव॑न्ति।
जा॒ता ए॒व प्र॒जा व॑रुणपा॒शान्मु॑ञ्चति। एक॑मति॑रिक्तम्।
ज॒नि॒ष्यमा॑णा ए॒व प्र॒जा व॑रुणपा॒शान्मु॑ञ्चति॥ ३३॥

नि॒रु॒प्यन्ते॑ भव॑तो भव॑ति मे॒ध्य॒त्वाय॑ रुन्धे षट्॥ [४]

उत्त॑रस्यां वेद्याम॒न्यानि॑ ह॒वीर॑षि॒ साद॑यति। दक्षि॑णायां
मा॒रु॒तीम्। अ॒प॒धुर॑मे॒वैना॑ युनक्ति। अथो॒ ओज॑ ए॒वासा॑मव॑
हर॑ति। तस्मा॒द्वह्म॑णश्च क्ष॒त्राच्च॑ वि॒शोऽन्य॑तोऽप॒क्रमि॑णीः।
मा॒रु॒त्या पू॒र्वया॑ प्रच॑रति। अ॒नृत॑मे॒वाव॑ यज॑ते। वा॒रु॒ण्योत्त॑रया।

अ॒न्त॒त ए॒व वरु॑ण॒मव॑ यज॒ते। यदे॒वाध्व॑र्युः क॒रोति॑॥३४॥

तत्प्र॑तिप्रस्था॒ता क॑रोति। तस्मा॒द्यच्छे॑या॒न्क॒रोति॑।
तत्पा॑पी॒या॒न्क॒रोति॑। पत्नी॑ वाचयति। मे॒ध्या॑मे॒वैना॑ करोति।
अथो॒ तप॑ ए॒वैना॒मुप॑ नयति। य॒ज्ञार॑ꣳ सन्त॒न्न प्र॑ब्रूयात्।
प्रि॒यं ज्ञा॒तिꣳ रु॑न्ध्यात्। अ॒सौ मे॑ जा॒र इति॑ निर्दि॒शेत्।
नि॒र्दि॒श्यै॒वैन॑ वरुणपा॒शेन॑ ग्राहयति॥३५॥

प्र॒घा॒स्यान् ह॒वाम॑ह इति॒ पत्नी॑मु॒दान॑यति। अह्म॑तै॒वैना॑म्।
यत्प॒त्नी॑ पु॒रोनु॒वा॒क्या॑मनुब्रूयात्। निर्वी॑र्यो॒ यज॑मानः स्यात्।
यज॑मानोऽन्वा॒ह। आ॒त्म॒न्ने॒व वी॑र्यं धत्ते। उ॒भौ या॒ज्याꣳ
स॒वीर्य॑त्वाय॑। यद्भामे॒ यदर॑ण्य इत्या॒ह। य॒थो॒दि॒तमे॒व वरु॑ण॒मव॑
यज॒ते। य॒ज॒मा॒नदे॒वत्यो॑ वा आ॒हव॑नीयः॥३६॥

भ्रा॒तृ॒व्यदे॒वत्यो॑ दक्षि॑णः। यदा॒हव॑नीये जुहुयात्। यज॑मानं
वरुणपा॒शेन॑ ग्राहयेत्। दक्षि॑णेऽग्नौ जु॒होति॑। भ्रातृ॒व्यमे॒व
वरु॑णपा॒शेन॑ ग्राहयति। शूर्पे॑ण जुहोति। अ॒न्यमे॒व वरु॑ण॒मव॑
यज॒ते। शी॒र्ष॒न्नधि॑ नि॒धाय॑ जुहोति। शी॒र्ष॒त ए॒व वरु॑ण॒मव॑
यज॒ते। प्र॒त्यङ्घ्रि॑ष्ठं जुहोति॥३७॥

प्रत्यङ्मुखा वरुणपाशान्निर्मुच्यते। अक्रन्कर्म कर्मकृत
इत्याह। देवाऽनृणं निरवदाय। अनृणा गृहानुप प्रेतेति
वावैतदाह। वरुणगृहीतं वा एतद्यज्ञस्य। यद्यजुषा
गृहीतस्यातिरिच्यते। तुषांश्च निष्कासश्च। तुषैश्च निष्कासेन
चावभृथमवैति। वरुणगृहीतेनैव वरुणमवयजते। अपो-
ऽवभृथमवैति॥३८॥

अप्सु वै वरुणः। साक्षादेव वरुणमवयजते। प्रति-
युतो वरुणस्य पाश इत्याह। वरुणपाशादेव निर्मुच्यते।
अप्रतीक्षमा यन्ति। वरुणस्यान्तरहित्यै। एधोऽस्येधिषीमही-
त्याह। समिधैवाग्निं नमस्यन्त उपायन्ति। तेजोऽसि तेजो
मयि धेहीत्याह। तेज एवाऽऽत्मन्धत्ते॥३९॥

करोति ग्राहयत्याहवनीयस्तिष्ठ जुहोत्यपोऽवभृथमवैति धत्ते॥ [५]

देवासुराः संयत्ता आसन्। सोऽग्निरब्रवीत्। ममेयमनीक-
वती तनूः। तां प्रीणीत। अथासुरानुभि भविष्यथेति।
ते देवा अग्नयेऽनीकवते पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपन्।
सोऽग्निरनीकवान्धस्वेन भागधेयेन प्रीतः। चतुर्धाऽनीकान्य-
जनयत। ततो देवा अभवन्। पराऽसुराः॥४०॥

यदग्नयेऽनीकवते पुरोडाशमृष्टाकपालं निर्वपति।
 अग्निमेवानीकवन्तुः स्वेन भागधेयेन प्रीणाति।
 सौऽग्निरनीकवान्स्वेन भागधेयेन प्रीतः। चतुर्धाऽनीकानि
 जनयते। असौ वा आदित्योऽग्निरनीकवान्। तस्य रश्मयो-
 ऽनीकानि। साकः सूर्येणोद्यता निर्वपति। साक्षादेवास्मा
 अनीकानि जनयति। तेऽसुराः पराजिता यन्तः। द्यावापृथिवी
 उपाश्रयन्॥ ४१॥

ते देवा मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यश्चरुं निर्वपन्।
 तान्द्यावापृथिवीभ्यामेवोभयतः समतपन्। यन्मरुद्भ्यः
 सान्तपनेभ्यश्चरुं निर्वपति। द्यावापृथिवीभ्यामेव तदुभयतो
 यजमानो भ्रातृव्यान्त्सन्तपति। मध्यन्दिने निर्वपति। तर्हि
 हि तेक्षिणं तपति। चरुर्भवति। सर्वत एवेनान्त्सन्तपति। ते
 देवाः श्वोविजयिनः सन्तः। सर्वासां दुग्धे गृहमेधीयं चरुं
 निर्वपन्॥ ४२॥

आशिता एवाद्योपवसाम। कस्य वाऽहेदम्। कस्य वा
 श्वो भवितेति। स शृतोऽभवत्। तस्याहुतस्य नाश्नन्। न
 हि देवा अहुतस्याश्नन्ति। तेऽब्रुवन्। कस्मा इमं होष्याम

इति। मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्य इत्यंब्रुवन्। तं मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो-
ऽजुहवुः॥४३॥

ततो देवा अभवन्। पराऽसुराः। यस्यैवं विदुषो मरुद्भ्यो
गृहमेधिभ्यो गृहे जुह्वति। भवत्यात्मना। पराऽस्य भ्रातृव्यो
भवति। यद्वै यज्ञस्य पाकत्रा क्रियते। पशव्यं तत्। पाकत्रा वा
एतत्क्रियते। यन्नेध्माब्रुहिर्भवति। न सामिधेनीरन्वाह॥४४॥

न प्रयाजा इज्यन्ते। नानूयाजाः। य एवं वेद।
पशुमान्भवति। आज्यभागौ यजति। यज्ञस्यैव चक्षुषी
नान्तरंति। मरुतो गृहमेधिना यजति। भागधेयेनैवैनान्थसमर्ध-
यति। अग्निं स्विष्टकृतं यजति प्रतिष्ठित्यै। इडांतो भवति।
पशवो वा इडा। पशुष्वेवोपरिष्ठात्प्रति तिष्ठति॥४५॥

असुरा अश्रयन्गृहमेधीयं चरुं निरवपन्नजुहवुरन्वाहेडांतो भवति द्वे च॥—————[६]

यत्पत्नी गृहमेधीयस्याश्नीयात्। गृहमेध्येव स्यात्। वि
त्वंस्य यज्ञ ऋध्येत। यन्नाश्नीयात्। अगृहमेधी स्यात्। नास्य
यज्ञो व्यृद्धेत। प्रतिवेशं पचेयुः। तस्याश्नीयात्। गृहमेध्येव
भवति। नास्य यज्ञो व्यृद्धते॥४६॥

ते देवा गृहमेधीयेनेष्ट्वा। आशिता अभवन्। आज्ञताभ्यंज्ञता।

अनु वृत्सान्वासयन्। तेभ्योऽसुराः क्षुधं प्राहिण्वन्। सा देवेषु
लोकमवित्वा। असुरान्पुनरगच्छत्। गृहमेधीयेनेष्ट्वा। आशिता
भवन्ति। आञ्जतेऽभ्यञ्जते॥४७॥

अनु वृत्सान् वासयन्ति। भ्रातृव्यायैव तद्यजमानः क्षुधं
प्राहिणोति। ते देवा गृहमेधीयेनेष्ट्वा। इन्द्राय निष्कासं न्यदधुः।
अस्मानेव श्व इन्द्रो निहितभाग उपावर्तितेति। तानिन्द्रो
निहितभाग उपावर्तत। गृहमेधीयेनेष्ट्वा। इन्द्राय निष्कासं
निदध्यात्। इन्द्र एवैनं निहितभाग उपावर्तते। गार्हपत्ये
जुहोति॥४८॥

भागधेयेनैवैनं समर्धयति। ऋषभमाह्वयति। वषट्कार
एवास्य सः। अथो इन्द्रियमेव तद्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य
वृद्धे। इन्द्रो वृत्रं हत्वा। परां परावर्तमगच्छत्।
अपाराधमिति मन्यमानः। सोऽब्रवीत्। क इदं वैदिष्यतीति।
तैऽब्रुवन्मरुतो वरं वृणामहे॥४९॥

अथ वयं वेदाम। अस्मभ्यमेव प्रथमं हविर्निरुप्याता
इति। त एनमध्यक्रीडन्। तत्क्रीडिनां क्रीडित्वम्।
यन्मरुद्भ्यः क्रीडिभ्यः प्रथमं हविर्निरुप्यते विजित्यै।

सा॒कꣳ सूर्ये॑णोद्य॒ता निर्व॑पति। ए॒तस्मि॒न्वै लो॒क इन्द्रो॑
वृ॒त्रम॑ह॒न्त्समृ॑द्धौ। ए॒तद्वा॑ह्म॒णान्ये॒व पञ्च॑ ह॒वीꣳषि। ए॒तद्वा॑ह्म॒ण
ऐ॒न्द्रा॒ग्रः। अथै॒ष ऐ॒न्द्रश्च॒रुर्भ॑वति॥५०॥

उ॒द्धारं॑ वा ए॒तमिन्द्र॑ उद॑हरत। वृ॒त्रꣳ ह॒त्वा। अ॒न्यासु॑
दे॒वता॑स्वधिं। य॒देष॑ ऐ॒न्द्रश्च॒रुर्भ॑वति। उ॒द्धारमे॒व तं यज॑मान
उ॒द्धर॑ते। अ॒न्यासु॑ प्र॒जास्वधिं। वै॒श्वक॑र्म॒ण ए॒कं क॑पालो भवति।
वि॒श्वान्ये॒व तेन॑ कर्मा॑णि यज॑मानोऽव॑रुन्धे॥५१॥

ऋ॒द्ध्यतेऽभ्य॑ञ्जते जु॒होति॑ वृ॒णाम॑है भवत्यष्टौ च॥ [७]

वै॒श्वदे॒वेन॑ वै प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत। ता व॑रुण-
प्र॒घा॒सैर्व॑रुणपा॒शाद॑मु॒ञ्चत्। सा॒कमे॒धैः प्र॒त्य॑स्थापयत्। त्र्य॑म्ब॒कै
रु॒द्रं नि॒रवा॑दयत। पि॒तृय॑ज्ञेन॑ सु॒वर्गं॑ लो॒कम॑गमयत्।
यद्वै॑श्वदे॒वेन॑ यज॑ते। प्र॒जा ए॒व तद्य॑ज॑मानः सृज॑ते। ता
व॑रुणप्र॒घा॒सैर्व॑रुणपा॒शान्मु॑ञ्चति। सा॒कमे॒धैः प्र॒ति॑ष्ठापयति।
त्र्य॑म्ब॒कै रु॒द्रं नि॒रवा॑दयते॥५२॥

पि॒तृय॑ज्ञेन॑ सु॒वर्गं॑ लो॒कं ग॑मयति। द॒क्षिण॑तः प्रा॒चीना॑वी॒ती
निर्व॑पति। द॒क्षिणा॑वृद्धिं पि॒तृणा॑म्। अना॑दृत्य॒ तत्। उ॒त्तर॑त
ए॒वोप॑वीय॒ निर्व॑पेत्। उ॒भये॒ हि दे॒वाश्च॑ पि॒तर॑श्चे॒ज्यन्ते॑। अथो॒

यदेव दक्षिणार्धेऽधि श्रयति। तेन दक्षिणावृत्। सोमाय
पितृमते पुरोडाशः षट्कपालं निर्वपति। संवत्सरो वै सोमः
पितृमान्॥५३॥

संवत्सरमेव प्रीणाति। पितृभ्यो बर्हिषद्भ्यो धानाः। मासा
वै पितरो बर्हिषदः। मासानेव प्रीणाति। यस्मिन्वा ऋतौ
पुरुषः प्रमीयते। सोऽस्यामुष्मिल्लोके भवति। बहुरूपा धाना
भवन्ति। अहोरात्राणामभिजित्यै। पितृभ्योऽग्निष्वात्तेभ्यो
मन्थम्। अर्धमासा वै पितरोऽग्निष्वात्ताः॥५४॥

अर्धमासानेव प्रीणाति। अभिवान्यायै दुग्धे भवति। सा हि
पितृदेवत्यं दुहे। यत्पूर्णम्। तन्मनुष्याणाम्। उपर्यर्धो देवानाम्।
अर्धः पितृणाम्। अर्ध उपमन्थति। अर्धो हि पितृणाम्।
एकयोपमन्थति॥५५॥

एका हि पितृणाम्। दक्षिणोपमन्थति। दक्षिणावृद्धि
पितृणाम्। अनारभ्योपमन्थति। तद्धि पितृन्गच्छति।
इमान्दिशं वेदिमुद्धन्ति। उभये हि देवाश्च पितरश्चेज्यन्ते।
चतुः सक्तिर्भवति। सर्वा ह्यनु दिशः पितरः। अखाता
भवति॥५६॥

खा॒ता हि दे॒वाना॑म्। म॒ध्यतो॑ऽग्निराधी॑यते। अ॒न्ततो॑
 हि दे॒वाना॑माधी॑यते। व॒र्षी॑यानि॒ध्म इ॒ध्माद्भव॑ति
 व्यावृ॑त्त्यै। परि॑श्रयति। अ॒न्तर्हि॑तो हि पि॒तृलो॒को
 म॑नुष्यलो॒कात्। यत्प॑रुषि दि॒नम्। तद्दे॒वाना॑म्। यद॑न्त॒रा।
 तन्म॑नुष्या॒णाम्॥ ५७ ॥

यथ्स॑मूलम्। तत्पि॑तृ॒णाम्। स॑मूलं ब॒र्हिर्भव॑ति व्यावृ॑त्त्यै।
 द॒क्षिणा॑ स्तृ॒णाति॑। द॒क्षिणा॑वृद्धि॒ पि॑तृ॒णाम्। त्रिः प॑र्येति। तृ॒तीये॒
 वा इ॒तो लो॒के पि॑तरः। ताने॒व प्री॑णाति। त्रिः पुनः॒ प॑र्येति।
 षट्थ॑सम्पद्यन्ते॥ ५८ ॥

षड्वा ऋ॒तवः॑। ऋ॒तूने॒व प्री॑णाति। यत्प्र॑स्तरं यजु॑षा
 गृ॒ह्णी॒यात्। प्र॒मायु॑को यज॑मानः स्यात्। यन्न गृ॒ह्णी॒यात्।
 अ॒नाय॑तनः स्या॑त्। तू॒ष्णीमे॒व न्य॑स्येत्। न प्र॒मायु॑को भव॑ति।
 ना॒नाय॑तनः। यत्री॒न्प॑रि॒धीन्प॑रिद॒ध्यात्॥ ५९ ॥

मृ॒त्युना॑ यज॑मानं परि॑गृह्णीयात्। यन्न प॑रिद॒ध्यात्।
 रक्षा॑ंसि य॒ज्ञं ह॑न्युः। द्वौ प॑रि॒धी प॑रिदधाति।
 रक्ष॑सामप॑हत्यै। अथो॑ मृ॒त्योरे॒व यज॑मानमु॒थ्सृ॑जति।
 यत्री॑णि॒ त्री॑णि ह॒वीं ष्यु॑दा॒हरे॑युः। त्रय॑स्त्रय ए॒षां सा॒कं

प्रमीयेरन्। एकैकमनूचीनान्युदाहरन्ति। एकैक एवैषामन्वञ्चः
 प्रमीयते। कशिपुं कशिपव्याय। उपबर्हणमुपबर्हण्याय।
 आज्ञनमाञ्जन्याय। अभ्यञ्जनमभ्यञ्जन्याय। यथाभागमे-
 वैनान्प्रीणाति॥६०॥

निरवदयते पितृमानंश्चिष्वत्ता एकयोपं मन्थत्यखाता भवति मनुष्याणां पद्यन्ते परिदध्यान्मीयते
 पञ्च च॥

[८]

अग्रये देवेभ्यः पितृभ्यः समिध्यमानायानु ब्रूहीत्याह।
 उभये हि देवाश्च पितरश्चेज्यन्ते। एकामन्वाह। एका हि
 पितृणाम्। त्रिरन्वाह। त्रिर्हि देवानाम्। आघारावाघारयति।
 यज्ञपरुषोरनन्तरित्यै। नार्षेयं वृणीते। न होतांरम्॥६१॥

यदांर्षेयं वृणीत। यद्धोतांरम्। प्रमायुको यजमानः स्यात्।
 प्रमायुको होता। तस्मान्न वृणीते। यजमानस्य होतुर्गोपीथाय।
 अपं बर्हिषः प्रयाजान् यजति। प्रजा वै बर्हिः। प्रजा एव
 मृत्योरुत्सृजति। आज्यभागौ यजति॥६२॥

यज्ञस्यैव चक्षुषी नान्तरैति। प्राचीनावीती सोमं यजति।
 पितृदेवत्या हि। एषाऽऽहुतिः। पञ्चकृत्वोऽव द्यति। पञ्च ह्येता
 देवताः। द्वे पुरोऽनुवाक्ये। याज्या देवता वषट्कारः। ता एव

प्रीणाति। सन्ततुमव द्यति॥६३॥

ऋतूनां सन्तत्यै। प्रैवैभ्यः पूर्वया पुरोऽनुवाक्ययाऽऽह।
प्रणयति द्वितीयया। गमयति याज्यया। तृतीये वा इतो
लोके पितरः। अहं एवैनान्पूर्वया पुरोऽनुवाक्ययाऽत्यानयति।
रात्रियै द्वितीयया। ऐवैनान् याज्यया गमयति। दक्षिणतो-
ऽवदाय। उदङ्मुक्तिं क्रामति व्यावृत्यै॥६४॥

आ स्वधेत्याश्रावयति। अस्तु स्वधेति प्रत्याश्रावयति।
स्वधा नम इति वर्षद्गरोति। स्वधाकारो हि पितृणाम्।
सोममग्रे यजति। सोमप्रयाजा हि पितरः। सोमं पितृमन्तं
यजति। संवत्सरो वै सोमः पितृमान्। संवत्सरमेव
तद्यजति। पितृन्बर्हिषदो यजति॥६५॥

ये वै यज्वानः। ते पितरो बर्हिषदः। तानेव तद्यजति।
पितृन्ग्निष्वात्तान् यजति। ये वा अयज्वानो गृहमेधिनः।
ते पितरोऽग्निष्वात्ताः। तानेव तद्यजति। अग्निं कव्यवाहनं
यजति। य एव पितृणामग्निः। तमेव तद्यजति॥६६॥

अथो यथाऽग्निः स्विष्टकृतं यजति। तादृगेव तत्। एतत्तै
तत् ये च त्वामन्विति तिसृषु स्रक्तीषु निदधाति। तस्मादा

तृतीयात्पुरुषान्नाम न गृह्णन्ति। एतावन्तो हीज्यन्ते। अत्र
 पितरो यथाभागं मन्दध्वमित्याह। ह्रीका हि पितरः। उदश्चो
 निष्क्रामन्ति। एषा वै मनुष्याणां दिक्। स्वामेव तद्विशमनु
 निष्क्रामन्ति॥६७॥

आहवनीयमुपतिष्ठन्ते। न्येवास्मै तद्धवते। यत्सत्याहवनीये।
 अथान्यत्र चरन्ति। आतमितोरुपतिष्ठन्ते। अग्निमेवोपद्रष्टारं
 कृत्वा। पितृन्निरवदयन्ते। अन्तं वा एते प्राणानां गच्छन्ति।
 य आतमितोरुपतिष्ठन्ते। सुसन्दृशं त्वा वयमित्याह॥६८॥

प्राणो वै सुसन्दृक्। प्राणमेवाऽऽत्मन्दधते। योजा न्विन्द्र
 ते हरी इत्याह। प्राणमेव पुनरयुक्त। अक्षन्नमीमदन्त हीति
 गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते। अक्षन्नमीमदन्ताथ त्वोपतिष्ठामह इति
 वावैतदाह। अमीमदन्त पितरः सोम्या इत्यभि प्रपद्यन्ते।
 अमीमदन्त पितरोऽथ त्वाऽभि प्रपद्यामह इति वावैतदाह।
 अपः परिषिञ्चति। मार्जयत्येवैनान्॥६९॥

अथो तर्पयत्येव। तृप्यति प्रजया पशुभिः। य एवं
 वेद। अपं बर्हिषावनूयाजौ यजति। प्रजा वै बर्हिः।
 प्रजा एव मृत्योरुत्सृजति। चतुरः प्रयाजान् यजति।

द्वावनूयाजौ। षट्थसम्पद्यन्ते। षड्वा ऋतवः। ऋतून्नेव
प्रीणाति। न पत्यन्वास्ते। न संयाजयन्ति। यत्पत्यन्वासीत।
यत्संयाजयेयुः। प्रमायुंका स्यात्। तस्मान्नान्वास्ते। न
संयाजयन्ति। पत्नियै गोपीथाय॥७०॥

होतारमाज्यभागौ यजति सन्ततमवदति व्यावृत्त्यै बर्हिषदौ यजति तमेव तद्यजत्यनु
निष्क्रामन्त्याहेनानृतवो नव च॥ [९]

प्रतिपूरुषमेककपालां निर्वपति। जाता एव प्रजा
रुद्रान्निरवदयते। एकमतिरिक्तम्। जनिष्यमाणा एव
प्रजा रुद्रान्निरवदयते। एककपाला भवन्ति। एकधैव रुद्रं
निरवदयते। नाभिघारयति। यदभिघारयेत्। अन्तरवचारिणः
रुद्रं कुर्यात्। एकोल्मुकेन यन्ति॥७१॥

तद्धि रुद्रस्य भागधेयम्। इमान्दिशं यन्ति। एषा वै रुद्रस्य
दिक्। स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते। रुद्रो वा अपशुकाया
आहुत्यै नातिष्ठत। असौ ते पशुरिति निर्दिशेद्यं द्विष्यात्।
यमेव द्वेष्टि। तमस्मै पशुं निर्दिशति। यदि न द्विष्यात्।
आखुस्ते पशुरिति ब्रूयात्॥७२॥

न ग्राम्यान्पशून् हिनस्ति। नारण्यान्। चतुष्पथे जुहोति।

ए॒ष वा अ॒ग्नी॒नां प॒ङ्क्ति॑शो॒ नाम॑ । अ॒ग्नि॒वत्ये॒व जु॑होति । म॒ध्य॒मेन॑
प॒र्णेन॑ जुहोति । सु॒ग॒र्घ्ये॒षा । अथो॒ खलु॑ । अ॒न्त॒मेनै॒व हो॑त॒व्यम् ।
अ॒न्त॒त ए॒व रु॒द्रं नि॒रव॑दयते ॥ ७३ ॥

ए॒ष ते॑ रु॒द्र भा॒गः स॒ह स्व॒स्राऽम्बि॑क॒येत्या॑ह । श॒र॒द्वा
अ॒स्याम्बि॑का॒ स्वसा॑ । तया॒ वा ए॒ष हि॑नस्ति । य॒ः हि॑नस्ति ।
तयै॒वैन॑ः स॒ह श॑मयति । भे॒ष॒ज॒ङ्ग॒व इत्या॑ह । याव॑न्त
ए॒व ग्रा॒म्याः प॒शवः॑ । तेभ्यो॑ भे॒ष॒जं क॑रोति । अवा॑म्ब
रु॒द्रम॑दिम॒हीत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैता॒मा शा॑स्ते ॥ ७४ ॥

त्र्य॑म्बकं यजाम॒ह इत्या॑ह । मृ॒त्योर्मु॑क्षीय॒ माऽमृ॑ता॒दिति॑
वावै॑तदा॒ह । उ॒त्कि॑रन्ति । भग॑स्य लीप्सन्ते । मू॒तेकृ॑त्वा-
ऽऽस॑जन्ति । यथा॒ जनं॑ य॒तेऽव॑सं क॒रोति॑ । ता॒दृगे॒व तत् ।
ए॒ष ते॑ रु॒द्र भा॒ग इत्या॑ह नि॒रव॑न्त्यै । अ॒प्र॒तीक्ष॑मा य॑न्ति । अ॒पः
परि॑षिञ्चति । रु॒द्रस्या॒न्तर्हि॑त्यै । प्र वा ए॒तेऽस्मा॑ल्लो॒काच्च॑वन्ते ।
ये त्र्य॑म्बकैश्चर॑न्ति । आ॒दि॒त्यं च॒रुं पु॒नरे॒त्य निर्व॑पति । इ॒यं
वा अ॒दि॒तिः । अ॒स्यामे॒व प्र॒ति तिष्ठ॑न्ति ॥ ७५ ॥

य॒न्ति ब्रू॒या॒न्नि॒रव॑दयते शास्ते सिञ्चति प॒दं ॥ [१०]

अनु॑मत्यै वैश्व॑देवेन॒ ताः सृ॒ष्टास्त्रि॑वृ॒त्प्रजा॑पतिः सवि॒तोत्तर॑स्यान्दे॒वासुराः सो॑ऽग्नि॒र्यत्प॑र्त्नी

वैश्वदेवेन ता वरुणप्रघासैरग्र्यै देवेभ्यः प्रतिपूरुषं दश॥१०॥

अनुमत्यै प्रथमजो वृथ्सो बहुरूपा हि पशवस्तस्मात्पृथमात्रं यदग्र्येऽनीकवत उद्धारं वा
अग्र्यै देवेभ्यः प्रतिपूरुषं पञ्चसप्ततिः॥७५॥

अनुमत्यै प्रति तिष्ठन्ति॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके षष्ठः
प्रपाठकः समाप्तः॥